

Renata Krukowska

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Wydział Nauk o Ziemi i Gospodarki
Przestrzennej, Zakład Geografii Regionalnej i Turyzmu
e-mail: renata.krukowska@umcs.pl

NOWE FORMY PRZESTRZENI TURYSTYCZNEJ W CHORWACJI

New forms of tourism space in Croatia

Słowa kluczowe: przestrzeń turystyczna, „robinsonada”, Chorwacja

Key words: tourism space, „Robinson accommodation establishment”, Croatia

WSTĘP

Współczesne społeczeństwo prowadzi zróżnicowany tryb życia – jest w nim dużo obowiązków, stresu, zobowiązań, ale obecne są również relaks, rozrywki i podróże. Jak wynika z danych UNWTO w 2015 roku spośród 1,2 mld podróży międzynarodowych 53% stanowiły wyjazdy wakacyjne, związane z różnymi formami wypoczynku. Tradycyjnie do najczęściej odwiedzanych destynacji turystycznych należą regiony nadmorskie, szczególnie te, położone w klimacie śródziemnomorskim. Aż 19% światowego ruchu turystycznego (37% w odniesieniu do Europy) koncentrowało się na obszarze Europy Południowej (Śródziemnomorskiej) (*UNWTO Tourism Highlights* 2016).

Podróże charakteryzują się mnogością form, celów i motywów, co prowadzi do zawłaszczania przestrzeni geograficznej i przekształcania jej w przestrzeń turystyczną. Cechą współczesnej turystyki jest wprowadzanie nowych form podróżowania i wypoczynku w starych przestrzeniach oraz starych i nowych aktywności turystycznych w obszarach nieturystycznych (Stasiak 2011). Poszukiwanie nowych przestrzeni, w których można zrealizować swoje podróżnicze marzenia i które jednocześnie w optymalny sposób zaspokoją potrzeby turystyczne nie jest sprawą łatwą. Turysta może funkcjonować jako masowy konsument zapełniając przestrzenie turystyczne lub odkrywać nowe obszary (Włodarczyk 2009).

Czynniki kształtujące zjawisko turystyki wpływają również na kształtowanie nowych form przestrzeni turystycznych. Jedną z cech konsumpcji postfordowskiej w turystyce jest „odrzućcie pewnych form turystyki masowej” – turyści coraz

częściej odstępują od tak samo wyglądających hoteli, tak samo zagospodarowanych, zatłoczonych plaż itp. (Durydiwka, Duda-Gromada 2011). Ludzie poszukują spokoju, nawet za cenę rezygnacji z komfortu. Trend ten występuje również w Europie, gdzie zauważalne jest intensywne dążenie do poszukiwania i użytkowania nowych obszarów wypoczynku (Stasiak 2011). W artykule opisane zostaną miejsca, stanowiące nową formę przestrzeni turystycznej w Chorwacji, związane z funkcjonowaniem obiektów noclegowych typu „robinsonada”.

PRZESTRZEŃ TURYSTYCZNA (*SENSU LARGO* I *SENSU STRICTO*)

Jednym z podstawowych obiektów badawczych w geografii turystyki jest przestrzeń turystyczna, rozumiana jako część przestrzeni geograficznej, w obrębie której zachodzą zjawiska turystyczne (Warszyńska, Jackowki 1978). Jest ona wytworem człowieka, użytkującego przestrzeń geograficzną do celów turystycznych. Termin przestrzeń turystyczna stał się jednym z częściej używanych określeń przy analizie różnych aspektów turystyki (Kowalczyk 2011).

Występowanie przestrzeni turystycznej jest determinowane w głównej mierze przez czynniki zewnętrzne określające jej lokalizację oraz charakter. Wśród nich największe znaczenie przypisuje się klimatowi, odległości od miejsc pochodzenia turystów, nadmorskiemu położeniu oraz ukształtowaniu powierzchni (Kowalczyk 2011). Wyróżnia się grupy elementów, które współtworzą przestrzeń turystyczną i mają wpływ na jej charakter – walory turystyczne (dziedzictwo przyrodnicze i/lub kulturowe), infrastruktura oraz ruch turystyczny (człowiek) (Kowalczyk 2011; Włodarczyk 2011).

W literaturze przedmiotu (Warszyńska, Jackowki 1978; Liszewski 1995; Włodarczyk 2009) wskazuje się, że cechami charakterystycznymi przestrzeni turystycznej są jej złożoność, wielocechowość, różnorodność i nieciągłość. Na tym samym terenie, w tym samym czasie, można wyodrębnić obszary o różnym stopniu zaawansowania przemian wynikających z dynamicznego modelu przestrzeni turystycznej (Kowalczyk 2011).

Jak wynika z badań A. Kowalczyka (2015) przestrzeń turystyczna może przybierać co najmniej cztery postacie: indywidualnej przestrzeni turystycznej (przestrzeni turysty), zbiorowej przestrzeni turystycznej (przestrzeni turystów), przestrzeni turystycznej *sensu stricto* (lub przestrzeni turystyki) oraz przestrzeni turystycznej *sensu largo*.

Z punktu widzenia zagadnień omawianych w niniejszej pracy istotne są dwie ostatnie kategorie, które mają charakter obiektywny – są zmaterializowane i stanowią integralną część przestrzeni geograficznej. Przestrzeń turystyczna *sensu largo* (właściwa) to „...część przestrzeni geograficznej, a zarazem szeroko rozumianej przestrzeni społecznej (obejmującej podprzestrzenie: kulturową, ekonomiczną i polityczną), która z racji swoich walorów jest (subiektywnie) spostrzegana przez turystów i potencjalnych turystów jako atrakcyjna i jest wykorzystywana w ce-

lach turystycznych, czego skutkiem są zmiany w środowisku przyrodniczym oraz sferze społeczno-gospodarczej” (Kowalczyk 2015, s. 22). Przestrzeń turystyczna *sensu stricto* wyróżniana jest przy uwzględnieniu motywów, jakimi kierują się odwiedzający dany obszar turyści. Według A. Kowalczyka (2015, s. 22) przestrzeń turystyki to „...część przestrzeni geograficznej, która z racji swoich walorów jest (subiektywnie) spostrzegana przez turystów jako atrakcyjna i jest przez nich wykorzystywana w celach turystycznych”. Jest to przestrzeń, której atrybutami są walory turystyczne, turyści oraz zagospodarowanie turystyczne.

TURYSTYKA W CHORWACJI I JEJ FUNKCJONOWANIE

Chorwacja leży w zachodniej części Półwyspu Bałkańskiego, nad Morzem Adriatyckim. Wybrzeże chorwackie jest górzyste, często skaliste i klifowe, z licznymi wyspami wzdłuż brzegu. Ich łączna liczba sięga prawie 1200, w tym niespełna 50 wysp jest zamieszkałych, 670 jest niezamieszkałych, a około 470 stanowią skały i rafy (*Statistički ljetopis... 2009*). Wyspy chorwackie ciągną się na długości około 600 km od Półwyspu Istria po Dubrownik. Swoim przebiegiem nawiązują one do układu pasm górskich – stały się pierwowzorem wybrzeża, któremu od nazwy znajdującego się tu regionu Dalmacja nadano nazwę wybrzeże dalmatyńskie. Plaże usytuowane wzdłuż brzegów wysp i lądu są przeważnie kamieniste (żwirowe) i skaliste, rzadko spotykamy tu plaże piaszczyste.

Walory turystyczne wynikające z położenia Chorwacji predestynują ją, przede wszystkim, do rozwoju masowej turystyki wypoczynkowej. Szczególnie korzystną cechą dla rozwoju turystyki jest klimat śródziemnomorski obejmujący nadmorską część kraju, z wysoką średnią temperaturą lipca 24-27°C (łagodzoną przez wiatr typu mistral) oraz stosunkowo długi okres insolacji (wyspy nawet ponad 2,7 tys. godzin/rok) (Pawlusiński 2012).

Również na wybrzeżu występuje największe nagromadzenie zabytków, głównie z okresu średniowiecza. Na liście UNESCO znajdują się Bazylika Eufrazjusza w Poreču, Katedra św. Jakuba w Szybeniku, starówka Trogiru, zabytkowe centrum Splitu z ruinami Pałacu Dioklecjana, Stare Miasto w Dubrowniku oraz krajobraz kulturowy wyspy Hvar.

Poza obszarem nadmorskim jednym z najczęściej odwiedzanych obiektów jest również wpisany na listę światowego dziedzictwa Park Narodowy Jezior Plitwickich, którego atrakcją są dwa zespoły kaskadowo połączonych jezior pochodzenia krasowego. Ponadto uwagę turystów zwraca stolica kraju Zagrzeb, który zabudową miejską obejmuje dwa wzgórza – Gradec i Kaptol, ze średniowieczną katedrą, pałacem Arcybiskupim oraz barokowymi kamienicami (Pawlusiński 2012).

Jak wynika z badań prowadzonych przez A. Muszyńską (2010) wizerunek Chorwacji wyłaniający się z polskich przewodników turystycznych związany jest z jego nadmorskim położeniem (kurorty nadmorskie, np. Makarska, Tučepi, Ston, Biograd) oraz licznymi atrakcjami – zabytkowymi miastami (Poreč, Szybenik,

Trogir, Dubrownik, Split) i obiektami przyrodniczymi (głównie parki narodowe; jako najciekawszy podawano PN Jeziora Plitwickie). Za atrakcyjne uznane zostały także wyspy (Mljet, Hvar, Vis, Korčula, Krk, Rab). Wizerunek ten potwierdzają badania ankietowe, w których respondenci jako główne skojarzenia związane z Chorwacją wskazywali: wybrzeże (27%), morze (19%) oraz klimat (10%). Najczęściej odwiedzane przez polskich turystów miejsca to Istria (32%), Dalmacja (21%) oraz wyspy (16%) (Muszyńska 2010).

Potwierdzeniem dużej popularności Chorwacji wśród turystów są dane Eurostatu, z których wynika, że w 2014 roku chorwackie wybrzeże z liczbą 63,3 mln udzielonych noclegów uplasowało się na 4. miejscu w Europie – po Wyspach Kanaryjskich, Paryżu i Katalonii (dane zestawiono na poziomie jednostek NUTS-2) (*Eurostat Regional Yearbook* 2016). Jak wynika z informacji opublikowanych przez chorwacki urząd statystyczny ruch turystyczny w Chorwacji stale rośnie (na przestrzeni lat 2005-2015 zanotowano 40% wzrost). W 2015 roku kraj odwiedziło 14,3 mln turystów, w tym 12,7 mln z zagranicy (88%). Liczba udzielonych noclegów wyniosła 71,6 mln, w tym 65,9 mln udzielono turystom z zagranicy (92%). Wśród turystów zagranicznych najwięcej osób przyjechało z Niemiec (2,1 mln), Słowenii (1,2 mln), Austrii i Włoch (po 1,1 mln) oraz Czech i Polski (po niespełna 700 tys.) (*Statistički ljetopis...* 2016). Chorwacja jest również jednym z popularniejszych kierunków podróży wakacyjnych Polaków. W 2015 roku uplasowała się na czwartym miejscu wśród krajów europejskich, do których wyjeżdżali Polacy. Najwięcej podróży odbyli oni do Niemiec (2,2 mln), następnie do Włoch (879 tys.) i Wielkiej Brytanii (856 tys.) oraz Chorwacji (632 tys.) (*Turystyka w 2015 roku*).

„ROBINSONADY” W CHORWACJI

Baza noclegowa w Chorwacji obejmuje ponad 1 mln miejsc noclegowych w obiektach noclegowych zbiorowego zakwaterowania i prywatnej bazie noclegowej. Połowa z nich – 513,3 tys. miejsc funkcjonuje w ramach gospodarstw domowych. Dużą liczbą miejsc noclegowych dysponują również bardzo popularne w Chorwacji kempingi – 232,5 tys. miejsc oraz hotele 136,7 tys. miejsc. Znacząca liczba miejsc noclegowych – 66,7 tys. notowana jest w kategorii nazwanej „inne”, która obejmuje, m.in.: pokoje do wynajęcia, apartamenty, domy wakacyjne oraz „robinsonady” (chor. *robinzonski smještaj* – dosłownie „mieszkanie/nocleg robinsona”) (*Statistički ljetopis...* 2016).

Taki rodzaj obiektów klasyfikowany jest również przez chorwackie Ministerstwo Turystyki w grupie innych obiektów noclegowych (obok apartamentów, pokoi do wynajęcia czy hosteli). W ustawie „robinsonadę” definiuje się jako obiekt, który „...znajduje się w środowisku naturalnym, i składa się z pokoju/lub pomieszczeń, w których goście otrzymują zakwaterowanie w niezwykłych okolicznościach i warunkach” (*Pravilnik o razvrstavanju i kategorizaciji...* 2008).

Określenie to stosowane jest również przez biura podróży oraz pośredników

zajmujących się sprzedażą miejsc w obiektach noclegowych. W artykule szczegółowo omówiona zostanie oferta biura Adria Databanka w zakresie wynajmu domów typu „robinsonada”. Analiza przeprowadzona została w oparciu o informacje uzyskane od pracowników biura oraz dostępne na stronie internetowej Adria Databanka (<http://www.zakwaterowanie-chorwacja.com>)¹.

Adria Databanka to czeskie biuro podróży z siedzibą w Brnie, które działa od 1999 roku i jest członkiem Polskiej Izby Turystyki. Klientom oferuje szeroką ofertę letniego zakwaterowania w Chorwacji oraz internetowy system rezerwacji *on-line* (z możliwością wyboru według ponad 20 apartamentów w wyszukiwarce i wyszukiwanie przez mapę Google). Biuro posiada prawie 800 autoryzowanych biur sprzedaży w Europie, w tym: 526 w Czechach, 223 w Słowacji, 35 w Polsce, 5 w Niemczech, po 2 w Wielkiej Brytanii i Rosji oraz po 1 we Włoszech i w Słowenii. W siedzibie głównej zatrudnionych jest kilkanaście osób, w tym osoby zajmujące się obsługą klienta w języku czeskim, chorwackim, polskim i angielskim.

W swej ofercie w 2016 roku Adria Databanka posiadało 3266 obiektów: hotele, pensjonatów, apartamentów oraz różnego rodzaju domów do wynajęcia. Wśród nich 141 obiektów (4,3%) to obiekty sklasyfikowane jako „robinsonady”. Wyjątkowość tych obiektów zawiera się w słowach podanych na stronie internetowej biura: „są one doskonałe dla tych, którzy na łonie przyrody chcą odpocząć od codziennych stresów cywilizacji i delektować się relaksem nad morzem. Tutaj można spędzić chwile pełne spokoju, (...) wybrać się na wycieczki do malowniczej przyrody w okolicy, bądź na ryby, (...) spróbować domową trawaricę, ser, wino lub prsut. Skorzystajcie z niezapomnianej atmosfery dawnej Dalmacji” (<http://www.zakwaterowanie-chorwacja.com/zakwaterowanie/chorwacja/oferta/robinsonady>). Podobnym przykładem niekonwencjonalnej oferty bazy noclegowej oferującej wypoczynek w odosobnieniu są nieczynne już latarnie morskie (ze względu jednak na odmienny ich charakter nie zostały uwzględnione w artykule) (Opać i in. 2010).

Analizowane „robinsonady” rozmieszczone są na 10 wyspach i 1 półwyspie. Zlokalizowane są one w środkowej i południowej części wybrzeża Chorwacji, obejmującej region Dalmacji. Obiekty znajdują się w dwóch obszarach – w sąsiedztwie archipelagu Kornati, na wysokości Zadaru oraz w rejonie Makarskiej Riwieri. Największa liczba obiektów 81 (57%) zlokalizowana jest na wyspie Hvar. Mniejszą liczbę „robinsonad” oferują wyspy: Brač (27 obiektów, 19%) i Pašman (12 obiektów, 9%) oraz półwysep Pelješač (10 obiektów, 7%) (ryc. 1, tab. 1). Łącznie dysponują one 1515 miejscami noclegowymi w 299 apartamentach. Największą liczbą miejsc noclegowych w obiektach typu „robinsonada” dysponuje Hvar 1046, co stanowi aż 69% liczby łącznej. Wielkość oferowanych obiektów jest zróżnicowana. Oferują one od 1 do 12 apartamentów, w których znajduje się od 2 do 59 miejsc, przy średniej 11 miejsc noclegowych (tab. 1).

¹ Autorka zwróciła się z prośbą o udostępnienie danych dotyczących obiektów noclegowych typu „robinsonada” i ich wykorzystania do pięciu instytucji/biur zajmujących się sprzedażą miejsc noclegowych w takich obiektach w Chorwacji. Tylko Adria Databanka wyraziło zgodę i udostępniło dane dotyczące liczby i pochodzenia turystów, w związku z tym artykuł opiera się na danych uzyskanych z tego biura.

Ważną cechą „robinsonad” jest ich położenie w rejonach o dużej atrakcyjności turystycznej, ale jednocześnie z dala od dużych centrów turystycznych. Obiekty te zlokalizowane najczęściej w odległych zatokach na wyspach i są odizolowane od ludzkich osiedli. Duża część z nich to domy będące pierwotnie niewielkimi domami letniskowymi bądź budynkami gospodarczymi zlokalizowanymi w sąsiedztwie winnic lub gajów oliwnych należących do Chorwatów mieszkających w położonych w pobliżu miejscowościach. W związku z tym do wielu obiektów nie prowadzi asfaltowa droga – w większości przypadków jest tam dość trudny dojazd prowadzący stromą, szutrową i bardzo krętą drogą (o długości nawet kilku kilometrów). Ponadto nie wszystkie obiekty są wyposażone w stały dostęp do prądu (w niektórych obiektach dostępny jest prąd z generatora) czy ciepłą wodę w kranie (czasami ogrzewana jest energią słoneczną). Wraz ze wzrastającym od kilku lat zainteresowaniem turystów tego typu obiektami, duża część z nich jest rozbudowywana.

Ryc. 1. Położenie i liczba „robinsonad” w Chorwacji

Fig. 1. Localization and number of „Robinson accommodation establishment” in Croatia

Źródło: opracowanie własne.

Source: author's own elaboration.

Dużym atutem „robinsonad” jest położenie w bliskiej odległości od morza (fot. 1). Średnia odległość od wody omawianych obiektów wynosi 44 metry (tab. 2). Zaledwie 10% obiektów położonych jest 100 metrów i więcej od brzegu morskiego, natomiast 74% obiektów zlokalizowanych jest mniej niż 50 m od wody. Pewnym mankamentem związanym z wypoczynkiem w Chorwacji

Tabela 1. Liczba obiektów, apartamentów i miejsc noclegowych w „robinsonadach” w Chorwacji
Table 1. Number of objects, apartments and sleeping places in Croatian “Robinson accommodation establishment”

Rejon <i>Area</i>	Liczba objektów <i>Number of objects</i>	Liczba apartamentów <i>Number of apartments</i>					Liczba miejsc noclegowych <i>Number of sleeping places</i>				
		łączna <i>total</i>	max	min	średnia <i>average</i>	łączna <i>total</i>	max	min	średnia <i>average</i>		
Wyspa Hvar <i>Hvar island</i>	81	213	12	1	2,6	1046	59	4	13		
Wyspa Brač <i>Brač island</i>	27	32	3	1	1,2	192	13	4	7		
Wyspa Pašman <i>Pašman island</i>	12	12	1	1	1,0	60	6	4	5		
Półwysep Pelješac <i>Pelješac peninsula</i>	10	21	5	1	1,8	119	23	2	10		
Wyspa Dugi Otok <i>Dugi Otok island</i>	4	5	2	1	1,3	23	8	4	6		
Inne rejony <i>Other areas</i>	7	16	4	1	2,3	79	17	6	11		
Łącznie <i>Total</i>	141	299	12	1	2,1	1519	59	2	11		

Źródło: opracowanie własne na podstawie <http://www.zakwaterowanie-chorwacja.com/>
 Source: author's own elaboration on the basis of <http://www.zakwaterowanie-chorwacja.com/>

mogą być plaże, które w większości wypadków nie są piaszczyste. Podobnie jest w przypadku omawianych obiektów. Piaszczyste plaże występują zaledwie przy 5 „robinsonadach”, a w zdecydowanej większości przypadków plaże są żwirowe (potocznie zwane kamienistymi) – 84% (tab. 2). Jednocześnie, w związku z tym, że w miejscach występowania „robinsonad” znajdują się nieliczne domy (czasami tylko jeden) znajdująca się przy nich plaża jest w zasadzie miejscem prywatnego wypoczynku.

„Robinsonady”, z założenia, nie są obiektami o wysokim standardzie i nie oferują swoim klientom zbyt wielu udogodnień. Jednak część z nich ma w swej ofercie różne usługi dodatkowe. Najczęściej spotykanym elementem jest murowany grill, w który wyposażonych jest 94% obiektów. Przy „robinsonadach” istnieje również możliwość zakotwiczenia (57%) oraz wypożyczenia łodzi (23%). W celu ułatwienia korzystania z brzegu morskiego przy połowie „robinsonad” funkcjonują betonowe mola. Wśród pojawiających się sukcesywnie udogodnień jest możliwość korzystania z telewizji (48%) i Internetu (28%) oraz klimatyzacja (23%). Zaledwie 5% obiektów oferuje możliwość skorzystania z całodziennego wyżywienia. Jednak w wielu z nich istnieje możliwość zamówienia kolacji w postaci grillowanych ryb i owoców morza (często złowionych przez właściciela) oraz zakupu regionalnych produktów spożywczych (sery, oliwa, oliwki, wina) (www.zakwaterowanie-chorwacja.com).

Fot. 1. „Robinsonada” w Zatoce Srhov Dolac
Photo 1. „Robinson accommodation establishment” in Srhov Dolac Bay

Źródło: wykonanie własne.
Source: photo by author.

Tabela 2. Rodzaj plaży oraz odległość od morza „Robinsonad” w Chorwacji
Table 2. Beach type and distance to the sea of Croatian “Robinson accommodation establishment”

Rejon <i>Area</i>	Liczba obiektów <i>Number of objects</i>	Odległość od morza (w m) <i>Distance to the sea (in m)</i>			Rodzaj plaży (w %) <i>Beach type (in %)</i>		
		max	min	średnia <i>mean</i>	kamienista <i>pebble</i>	skalista <i>rocky</i>	piaszczysta <i>sandy</i>
Wyspa Hvar <i>Hvar island</i>	81	100	1	20	94	5	1
Wyspa Brač <i>Brač island</i>	27	300	7	81	85	11	4
Wyspa Pašman <i>Pašman island</i>	12	200	10	42	83	17	0
Półwysep Pelješać <i>Pelješac peninsula</i>	10	150	5	49	80	20	0
Wyspa Dugi Otok <i>Dugi Otok island</i>	4	70	10	28	0	75	25
Inne rejony <i>Other areas</i>	7	30	5	16	43	57	0
Łącznie <i>Total</i>	141	300	1	44	84	12	4

Źródło: opracowanie własne na podstawie <http://www.zakwaterowanie-chorwacja.com/>
 Source: author's own elaboration on the basis of <http://www.zakwaterowanie-chorwacja.com/>

Liczba turystów korzystających z noclegów w „robinsonadach” stale rośnie. W 2001 roku z oferty tej skorzystało kilkunastu turystów. W ostatnich latach liczba korzystających z noclegów sięga 4-5 tysięcy osób rocznie. Największą ich liczbę zanotowano w 2015 roku – 5337 osób (ryc. 2).

Turyści korzystający z noclegów w „robinsonadach” to głównie Czesi (w tym kraju siedzibę ma biuro Adria Databanka) – około 2/3 turystów. Po kilkanaście procent przypada na wypoczywających pochodzących z krajów sąsiednich Polski i Słowacji (ryc. 2). Znacznie mniej jest turystów z innych krajów – Niemiec, Słowenii czy Wielkiej Brytanii. Ich liczba prawdopodobnie będzie się zwiększała, gdyż firma stale udoskonala swoją stronę internetową, która w chwili obecnej działa w 12 językach.

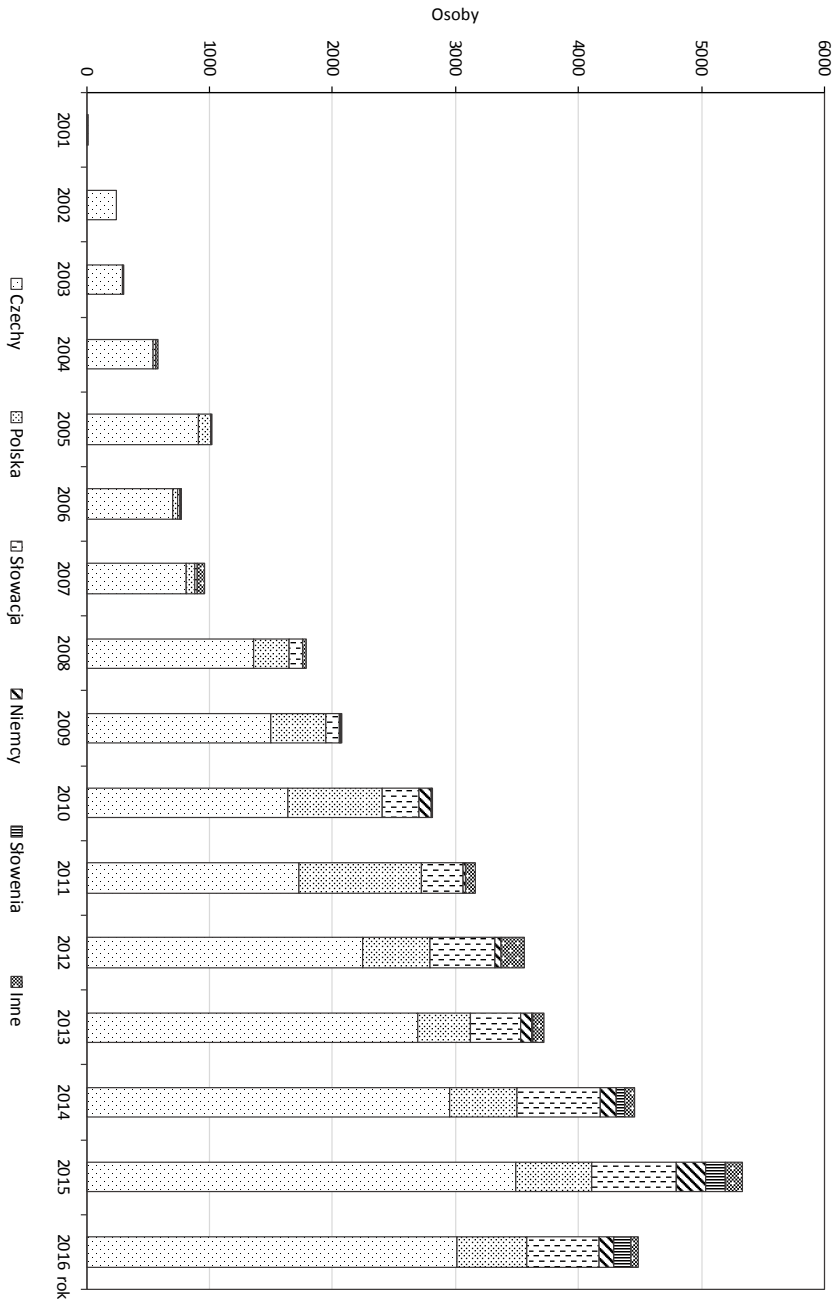
Jak podkreślają pracownicy biura zainteresowanie tego typu zakwaterowaniem rośnie. Rezerwacje w najpopularniejszych „robinsonadach” robione są z rocznym wyprzedzeniem. Ponadto, w związku ze znacznym oddaleniem tych miejsc, turyści przyjeżdżają tu na co najmniej 1 tydzień, a w wielu przypadkach są to pobyty dwutygodniowe. Wśród turystów wypoczywających w „robinsonadach” są osoby, które przyjeżdżają regularnie – co rok lub co dwa lata.

PODSUMOWANIE

Przestrzeń turystyczna Chorwacji (*sesnu largo*), ukształtowana na bazie jej znaczących walorów przyrodniczych (śródziemnomorski klimat, ciepłe morze, wyspy, atrakcyjne krajobrazy) i kulturowych (duże nagromadzenie zabytków, głównie średniowiecznych) jest przestrzenią intensywnie zagospodarowaną turystycznie. Turystyka odgrywa tu ważną rolę, gdyż stała się głównym, a często jedynym, źródłem dochodów miejscowej ludności.

Na wybrzeżu Chorwacji ruch turystyczny przybiera masowe rozmiary. Miejscowości wypoczynkowe zlokalizowane wzdłuż całego wybrzeża są bardzo zatłoczone. Niejednokrotnie jest to powodem pewnego dyskomfortu u turystów, którzy chcą korzystać z walorów oferowanych na tym obszarze, ale nie są zwolennikami wypoczynku w kurortach. Bo to właśnie potrzeba wypoczynku w ciszy i spokoju stała się impulsem do powstania i rozwoju przestrzeni turystycznej związanej z funkcjonowaniem obiektów noclegowych typu „robinsonada”. Właśnie to subiektywne podejście do postrzegania tej przestrzeni (*sensu stricto*) jako atrakcyjnej, bądź nie, jak również sposobu jej wykorzystania, stało się powodem poszukiwania nowych form przestrzeni turystycznej.

„Robinsonady” powstają głównie w zatokach, które z powodu lokalizacji oraz uwarunkowań orograficznych są trudno dostępne i gdzie znacznie utrudniony jest rozwój budownictwa i infrastruktury. Ich słaba dostępność geograficzna stała się ich atutem, bo okazały się być wymarzoną miejscem dla osób, które lubią spędzać wakacje w ciepłym klimacie, nad lazurowym morzem, ale nie lubią wypoczywać w tłumie. W miejscach tych pojawili się turyści, których obecność stopniowo wpły-

Ryc. 2. Pochodzenie i liczba turystów wypoczywających w "robinsonadach"
Fig. 2. Nationality and number of "Robinson accommodation establishments" tourists

Zródło: opracowanie własne na podstawie danych Adria Databanka.
 Source: author's own work on the basis of Adria Databanka data.

wała na kształtowanie nowej formy przestrzeni turystycznej. Przestrzeń ta początkowo charakteryzowała się niewielką liczbą udogodnień, które były stopniowo wprowadzane dla wygody turystów. Jak wynika z obserwacji Autorki w przypadku niektórych „robinsonad” istnieje ryzyko, że tracą one swój pierwotny, robinsonowski charakter.

Literatura

- Adria Databanka*, <http://www.zakwaterowanie-chorwacja.com>, data dostępu: 11.2016.
- Durydiwka M., Duda-Gromada K., 2011, Między autentycznością a kreacją – tendencje i przyczyny zmian w przestrzeni turystycznej, [w:] M. Durydiwka, K. Duda-Gromada (red.), *Przestrzeń turystyczna – czynniki, różnorodność, zmiany*, Uniwersytet Warszawski, Wydział Geografii i Studiów Regionalnych, Warszawa, 53-63.
- Eurostat Regional Yearbook 2016*, Luxembourg: Publications office of the European Union, http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Eurostat_regional_yearbook, data dostępu: 11.2016.
- Kowalczyk A., 2011, Geograficzne aspekty przestrzeni turystycznej (nowe spojrzenie na koncepcję przestrzeni turystycznej), [w:] M. Durydiwka, K. Duda-Gromada (red.), *Przestrzeń turystyczna – czynniki, różnorodność, zmiany*, Uniwersytet Warszawski, Wydział Geografii i Studiów Regionalnych, Warszawa, 29-38.
- Kowalczyk A., 2015, Przestrzeń turystyczna – wieloznaczność pojęcia, [w:] M. Durydiwka, K. Duda-Gromada (red.), *Przestrzeń turystyczna – znaczenie i wykorzystanie*, Wydział Geografii i Studiów Regionalnych UW, Warszawa, 11-25.
- Liszewski S., 1995, Przestrzeń turystyczna, *Turyzm*, 5/2, 87-103.
- Muszyńska A., 2010, Wizerunek turystyczny Chorwacji, *Turyzm*, 20/1, 57-64.
- Opačić V.T., Favro S., Perišić M., 2010, Tourism valorisation of lighthouses on Croatian islands and along the coast, *WIT Transactions on Ecology and the Environment*, 130, 37-48.
- Pawlusiński R., 2012, Europa Południowo-Wschodnia, [w:] W. Kurek (red.), *Regiony turystyczne świata*, cz. 1, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 78-128.
- Pravilnik o razvrstavanju i kategorizaciji drugih vrsta ugostiteljskih objekata za smještaj iz skupine „kampovi i druge vrste ugostiteljskih objekata za smještaj” (Rozporządzenie dotyczące klasyfikacji i kategoryzacji innych rodzajów obiektów noclegowych w grupie „kempingi i inne obiekty zakwaterowania”*, 2008, Ministarstvo Turizma, Pravilnik NN49/2008, 1637, http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2008_04_49_1637.html, dostęp: 06.2017.
- Stasiak A., 2011, Współczesna przestrzeń turystyczna, [w:] M. Durydiwka, K. Duda-Gromada (red.), *Przestrzeń turystyczna – czynniki, różnorodność, zmiany*, Uniwersytet Warszawski, Wydział Geografii i Studiów Regionalnych, Warszawa, 39-51.
- Statistički ljetopis Republike Hrvatske* (Statistical Yearbook of the Republic of Croatia) 2009, Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, Zagreb, http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/ljetopis/2009/PDF/01-bind.pdf, data dostępu: 01.2017.
- Statistički ljetopis Republike Hrvatske* (Statistical Yearbook of the Republic of Croatia) 2016, Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, Zagreb, http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/ljetopis/2016/sljh2016.pdf, data dostępu: 06.2017.
- Turystyka w 2015 roku*, 2016, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa.
- UNWTO Tourism Highlights*, 2016, World Tourism Organisation (UNWTO), Madrid, Spain, <http://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284418145>, data dostępu: 12.2017.

- Warszyńska J., Jackowki A., 1978, *Podstawy geografii turystyki*, PWN, Warszawa.
- Włodarczyk B., 2009, *Przestrzeń turystyczna. Istota, koncepcje, determinanty rozwoju*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Włodarczyk B., 2011, *Przestrzeń turystyczna – kilka słów o istocie pojęcia*, [w:] M. Durydiwka, K. Duda-Gromada (red.), *Przestrzeń turystyczna – czynniki, różnorodność, zmiany*, Uniwersytet Warszawski, Wydział Geografii i Studiów Regionalnych, Warszawa, 15-27.

Summary

Croatia is a country in which tourism plays an important role. It has become an important source of income for its inhabitants, especially on the coast. Tourist values of Croatia predispose it, first of all, to the development of mass tourism. According to Eurostat in 2014 the coast of Croatia granted 63.3 million tourist nights, which makes up 95% of tourist nights in the country. The vast majority of tourists are foreign tourists – they represent 92% of all tourists in Croatia and 96% of tourists vacationing on the coast. The Croatian coast was ranked 4th in Europe, after the Canaries, Paris and Catalonia according to number of nights spend in tourist accommodation establishment (Eurostat Regional Yearbook 2016).

Despite such intensive tourist movement in Croatia there are some secluded places, visited only by small number of people. Among the accommodation facilities offered in such places, we can find the so-called “Robinson accommodation establishment”, usually located in remote bays on the islands, isolated from human settlements and located next to the sea. Most of them are houses which were originally small summer cottages or farm buildings located in the vicinity of vineyards and olive groves belonging to the nearby living Croats. Therefore, most of the objects doesn't have an asphalt road – in most cases there is quite a difficult last stage of trip leading a steep, gravel and very winding road (with a length of even a few km). Moreover, not all facilities are equipped with a electricity (sometimes available only from the generator) or warm tap water (sometimes heated by solar energy). In the article Author discusses the “Robinson accommodation establishment” offer of the Adria Databanka Among all objects to rent, 141 objects (4.3%) are classified as “Robinson accommodation establishment”. These facilities are spread on 11 islands and on one peninsula in Dalmatia. Of these, the largest number of objects 81 (57%) offers the island of Hvar. A smaller number is located on the islands of Brač (27 objects, 19%) and Pašman (12 objects, 9%) and on the peninsula Pelješac (10 buildings, 7%) (Table. 1). In total, they have 1,515 beds in 299 apartments. The largest number of beds in such facilities has Hvar – 1046, which makes up 69% of the total. The size of the offered objects varies from 1 to 12 apartments, in which there are from 2 to 59 beds. The average number of sleeping places is 11 (Tab. 1). One of the main advantages of “Robinson accommodation establishment” (next to the peace and tranquillity associated with isolation) is its location in close proximity to the sea. The average distance between the seas coast and the objects is 44 meters (Tab. 2). Only 10% of facilities are located 100 meters or more from the

coast, while 74% of sites are located less than 50 meters from the water.

The number of tourists accommodated in “Robinson accommodation establishment” is constantly growing. In 2001 only 12 people used this type of accommodation. In recent years, the number of tourist increased to over 5000. The largest number recorded in 2015 was 5337 people (Fig. 1). Tourists accommodated in “Robinson accommodation establishment” are mostly Czechs (where the headquarter of Adria Databanka is located) – about 2/3 of all tourists. After a dozen or so percent come from neighbouring countries such as Poland and Slovakia.

“Robinson accommodation establishment” seem to be a perfect place for people who like to spend their vacations in a warm climate at the azure sea coast, but do not like to rest in the crowd.